

Dr. Hódi Sándor klinikai pszichológusként kezdte pályafutását, de tudományos-kutatói készletét is érezvén magában, számtalan kutatói program megálmodója is. Tizenkét kötetet jelentetett meg, s mintegy 150 cikk szerzője. Emellett közéleti szerepvállalása sem méltánytalan, hisz több társadalmi szerveződésben is részt vett. „Az eredményeknek örültem, a sikertelenségeket pedig megszenvedtem, s igyekszem levonni a tanulságokat” – mondja. Mint a Magyarok Világszövetsége Jugoszláviai Tanácsának elnöke, illetve a Kárpát-medencei régió elnökhelyettese, betekintést nyerhet a 15 milliós magyar nemzeti közösség gondjaiba, ráláthat az összmagyar jellegű problémákra. Most épp egy családszociológiai kutatói munkán dolgozik, amelynek témája igen időszerű: a családon belüli konfliktusok mennyire tükrözik a társadalmon belüli konfliktusokat.

* A tizenkét megjelentetett kötet közt szerepel A „meghívott” halál című tanulmánya is, amely a magyar betegséggel, az öngyilkosság kérdéskörével foglalkozik. A kötet megjelenésekor világelsők voltunk az önmegsemmisítésben, mostanra változott-e az összkép?

Dr. HÓDI SÁNDOR: – Most már nem vagyunk világelsők, de a Vajdaságot illetően (vagy pl. Csongrád megyét nézve) semmit sem változott a helyzet. Igazi társadalmi változásokról, életről továbbra sem beszélhetünk, tehát a probléma a maga nemében továbbra is fennáll, sőt még inkább súlyosbodott a gazdasági válság elmélyülésével. Az önkárosító magatartás, a tudatos önsorsrontás valójában csak a jéghegy csúcsa. Más életmodell, életszemlélet elfogadására-elfogadtatására kellene törekednünk, de hogyan...? Tudvalevő, hogy nem mindenki viseli el egyformán a terhet: ami valakinek apróság, az a másik embernek világgraszáló tragédia. Tekintettel arra, hogy sok függ környezetünktől, neveltetésünktől, azért igaz a mondás: mindenki a saját sorsáért felelős. Az egyén dönt mindig: betonfalba veri-e a fejét, vagy megtalálja az önépítkezés módját. A magyar nép mentalitására jellemző a nagyfokú teljesítményorientáltság, az emberfeletti munkavállalás; bizonyítani másoknak mindenáron... Ugyanakkor, ha nem tud eredményt felmutatni, kudarcélménye is óriási, s áldozatnak érzi magát. Tehetetlenség, nem életrevalónak. Nos, valahogy úgy kellene a gyermekeinket nevelni, hogy ne ezekre a külső dolgokra figyeljenek oda, csak egy-két személytől tegyék függővé azt, ami őket boldoggá, elégedetté teszi. Persze, a „magyar drámá”-nak társadalmi vetülete is van: a magyar ember soha nem tudja azt az egzisztenciális szintet biztosítani magának, amit az igény szintje diktál neki. Valahol, természetesen, a lélek gyengesége van jelen, s egyáltalán az egész társadalmi-szellemi élet igénytelensége.

Világlátásunk az anyagiakra szűkül... Vajon így látja ezt a könyvtáros is? S egyáltalán mit tehet „a gyakorlat embere” – ha

Egyéni sorsszervezés, kollektív tudat

Beszélgetés dr. Hódi Sándorral és Évával abból az alkalomból, hogy az idei Berzsenyi-díjat nekik ítéltek oda.

szabad ezt így megfogalmazni ez esetben –, hogy valamiképp megneemesítse a szürke hétköznapiakat? Ezzel a kérdéssel fordultam másik beszélgetőtársam, dr. Hódi Éva felé, aki egyrészt pedagógusi múlttal a háta mögött (magyar szakos tanárnóként dolgozott mintegy tíz évig), másrészt a művelődési életünk jeles szereplőjeként (az adai Szarvas Gábor Nyelvművelő Egyesület elnöke, a Nyelvművelő Napok szervezője, az adai könyvtár vezetője, több irodalmi és szociológiai jellegű publikáció szerzője) bizonyára másképp látja, éli meg a dolgokat.

Dr. HÓDI ÉVA: – Rendkívül kevés a cselekvési lehetőség. Manapság véget nem érő problémákkal kell megküzdnie egy könyvtárnak ahhoz,

hogy egyáltalán képes legyen ellátni a feladatát. Nincs pénz, nem tudjuk az olvasók igényeit figyelemmel kísérni, megvalósítani. Ha a könyvtár kísérőtevékenységét veszem górcső alá, akkor viszont elégedetten mondhatnám, hogy igen sok rendezvényünk volt, ám kicsi a látogatottságuk. Az emberek elfásultak, közömbössé váltak. Ami úgy egyáltalában jellemző a mi vidékünkre. Ennek ellenére a Szarvas Gábor Nyelvművelő Napokra nekünk minden évben sikerül olyan tömeget mozgósítanunk, hogy mindig telt ház előtt lépnek fel meghívott vendégeink. Azt hiszem, egy kicsit az is a baj, hogy sokszor túl sok a rendezvény, s köztük igen kevés a színvonalas, értékes. Valami szellemi értékrendet azért fel kellene állítani... Nyelvművelő-

ként is csak ezt mondhatom. Ha úgy foglalkozunk anyanyelvapótlással, hogy örökké zsörtölődünk, minduntalan bírálunk, ostorozzuk a hibákat, elveszünk az emberek kedvét, s az úgy veszve van. A hatékony nyelvművelésnek örömet kell nyújtania – amellett, hogy a nemzeti identitás szempontjából nagyon fontos szerepet töltsön be. S ne várjunk csodákat a pedagógusoktól. Nekik sajnos nagyon is meg van kötve a kezük. Mégis úgy gondolom, hogy az adott körülmények és feltételek közepette megteszik, ami tőlük telik. Anélkül, hogy az iskolarendszer ne változna (amely most szigorú, rigorózus feltételeket szab meg), a pedagógus nem tudja meghaladni korát.

Dr. HÓDI SÁNDOR: – ...és nagyon fontos, milyen az ember önmegvalósítási, egyéni sorsszervezési készsége. Csak egy példát mondok: szülőfalumban az én nemzedékemben az első osztályba 62 magyar gyerek iratkozott. Nyolcan megbuktak, tízen befejezték tanulmányainkat. S csak ketten jutottunk tovább a középiskolába, azt is azért, mert eltitkoltuk a szándékunkat. A többiek el sem jutottak odáig, hogy legalább valamilyen szakmát tanuljanak, hogy felkészülten induljanak az életbe. Persze hogy lemorzsolódtak, szétszédtek külföldre. Ugyanakkor a szerb osztályból a tanulóknak mintegy a fele folytatta tanulmányait...

* Az egyéni sorsszervezésben azért nagy szerepe van a családnak is, nemde?

Dr. HÓDI SÁNDOR: – Természetesen. De mostanra a mostoha életkörülmények olyannyira felőrölték az erejét, hogy nem tud maradéktalanul helytállni. Rengeteg terhet kénytelen vállalni, s ezek megroppantották. A jövő nemzedékét kénytelen felnevelni a saját költségén, ami egy kíméletlen hajszába, igába tereli most még inkább, mint eddig. Ugyanakkor hiányoznak mindazok a családvédelmi törvények, amelyek megvédenék, biztosítanák zavartalan működését. Másrészt fiataljaink is felkészületlenül, naivan sodródnak bele a családi kötelekbe. Pedig a párválasztás életünk egyik legfontosabb döntése. Mégis erre vannak meg legkevésbé a megfelelő körülmények: nincs, ahol megismerkedjenek, ahol egymásra találhatnak, szórakozhatnak, barátkozhatnak a fiatalok. Nincs, aki megmagyarázná nekik: való igaz, hogy a társadalmi mobilitás egyik útja a házasság, de az érdekházasság örökös alárendeltséget von maga után, nem teszi lehetővé az egyéni fejlődést, következésképp csakhamar felbomlik. Ebből következik, hogy még mindig igen nagy a válások száma.

„Az anyanyelv kiművelése minden nép művelődésének a feltétele. A nyelvi kultúra teszi lehetővé a nép számára, hogy kollektív tapasztalatait objektívvá válhassa. Nélkülözhetetlenül fontos ez minden nép számára.” (Dr. Hódi Sándor: A nemzeti identitás zavarai)

„A művelt Európában törvény védi a kutyákat, macskákat és egyéb állatokat a durva bánásmódtól. Újabbban a tömésre fogott libák sanyarú sorsa vált ki felháborodást és heves tiltakozást a jobb érzésű emberek körében. Ugyanez a civilizált világ a boszniai vérengzések és deportálások kapcsán alig hallatta szavát.” (Dr. Hódi Sándor: Kisebbségi létértelmezések)

mekeink önromboló, önsanyargató életvitelét. A diszkókon és az ún. modern révületen kívül (cigaretta, alkohol, drog) vajon mit is tudunk még nyújtani nekik? Megfigyeltem: míg kicsik a gyermek, pátyolgatjuk, babusgatjuk, aztán amikor felcseperedik, szinte kicsapjuk az utcára. Mintha nem is ugyanarról az aranyos, okos, szép gyerekről volna már szó... Megpróbáljuk ugyan az óhajait maradéktalanul kielégíteni, de igazából sorsára hagyjuk őt. Szó nélkül, hidegen hagy bennünket az a tény, hogy a magyar népesség átlagos életkora 10–15 évvel rövidebb, mint például a közvetlen közelében élő osztráké. Az amúgy is szűkös társadalmi-kulturális életünkben ez rendkívül súlyos veszteséget okoz majd...

Dr. HÓDI SÁNDOR: – S ehhez még az is hozzájárul, hogy kinek-kinek több-kevesebb a kockázati tényezője, aránytalan a félelem és szorongásérzetünk. Van, aki ökögmakog, ha meg kell szólalnia nyilvános

„Mivel a modern társadalmak szociális, etikai, kulturális stb. differenciálódása mögött rejtett érdekegyeztetési törekvések feszülnek, szüntelen harc folyik azért, hogy az így létrejövő legkülönbözőbb azonosítási keretbe tartozó emberek hogyan vehetnek, kényszeríthetnek rá másokat saját szabályaik szerinti viselkedésre.” (Dr. Hódi Sándor: Magatartásformák és társadalmi viszonyok)

Dr. HÓDI ÉVA: – Ahhoz, hogy az ember boldognak mondhasza magát, két fontos dolgot kell sikeresen elvégeznie: a pályaválasztást és a párválasztást. Sajnos, azt kell tapasztalunk, hogy fiataljaink minél több időt töltenek az iskolapadokban, annál analfabétábbak. A párválasztás terén is egyre tragikusabb a helyzet. Sajnos, mi szülők ott tartunk, hogy tehetetlenül és végtelen aggodalommal kell végigszemlélünk és végigszenvednünk gyermekeink

helyén, de aztán 120 km-es gyorsasággal száguld az utcán, és mások életét kockáztatja. Van, aki fejfel megy a falnak, azaz mindenáron meg akarja valósítani azt, amit kitervelt, ugyanakkor nem veszi észre a nagy életlehetőségeket. Az anyagi javak utáni loholás és a racionális gondolkodás háttérbe szorítja az érzelmeket, a kötődéseket, s ez előbb-utóbb elmagányosodáshoz vezet.

* Szűkebb és tágabb értelemben is, bizonyára. Hiszen említette, hogy épp most kutatja azokat a konfliktushelyzeteket, amelyek a családból kiindulva a társadalmi valóságunkra is kivetítődnek. Szóval tette azt is, nincs konfliktuskezelési gyakorlatunk, tapasztalatunk – ehelyett szemrehányásokat teszünk, szidalmazzuk egymás. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint pártéletünk.

Dr. HÓDI SÁNDOR: – A csoportok, pártok valójában afféle atomreaktorok, nem nyelik el a felgyülemlett fölös energiákat. Vagyis a közösség nem szankcionálja az egyéni kilengéseket, s hagyja elveszni az értékes embereket. Nálunk egy-egy megszállott ember veszi vállára a terhet egy csoporton vagy csoportosuláson belül, csak ő dolgozik, a többi pedig passzív. Ezek tehát fantomegyesületek és -szervezetek. Úgy gondolom, nem vagyunk felkészülve a pártos önszerveződésre, vagy még inkább nincsenek meg ehhez a megfelelő körülmények. Mint ennek az országnak az állampolgárai, az csak természetes, hogy részt akarunk vállalni a politikai életben, de miképp, ha ugyanakkor ez az állam mindaddig nem volt még képes nekünk, mint kisebbségi állampolgároknak

rendezni a státusát. Helyzetünkön tehát nemigen tudunk változtatni. Nekünk egyszerűen nincs labdába rúgási lehetőségünk. Nagy csoda, hogy mindezek ellenére a magyar önkormányzat Szabadkán még mindig áll, s mint végvár oltalmazója lehet a többinek... Ugyanakkor az anyaország sem tudott eddig hatékonyan, célratörően támogatni bennünket, hisz nem kristályosodott ki eddig, milyen programot is támogasson. Egy-két vajdasági „régimotoros magyar”-ral megtalálta ugyan a kapcsolatát, de ez így még nem nevezhető a magyar nemzeti közösség-érdekvédelmének vagy nemzetpolitikának.

* S az előbbinek mennyire képes eleget tenni a Világszövetség?

Dr. HÓDI SÁNDOR: – Az a szervezet segíthet hatékonyan, amely kiforrt önmagát. A Világszervezet ugyanazoktól a gyermekbetegségektől szenved, mint más civil szervezet. A célkitűzés viszont, melyet a zászlójára tűzött, nagyon is fontos: a magyar nemzet – amely egyre inkább felbomlóban van – integrálása egy közösségbe. Volt ugyan néhány jeles rendezvénye, de ezek jobban öregbítették a hírnevét, mint amennyit azért ténylegesen is tett – vagy tehet a jelen pillanatban. Így hát magam is azon követelésnek adtam hangot, hogy a magyar országgyűlés hozzon külön törvényt a működéséről és a pénzeléséről, miként a Magyar Tudományos Akadémiáról is, illetve mint ahogyan a magyar közösség egyedi nemzeti szerveződéséről. A javaslatot a küldöttközgyűlés elfogadta, tehát várható, hogy a parlament előbb-utóbb megtárgyalja. A mostani helyzetben és formájában a Világszövetség csak mérhetetlen degradálása a magyar eszmének.

Dr. HÓDI ÉVA: – A Világszövetség nekünk, határon túli magyaroknak az összetartást jelképezi. Ide tehát szívesen lépnek be mindazok, akik idegenkednek a pártoskodástól, ugyanakkor azonban valamiképp szeretnék fenntartani a kapcsolatot a 15 millió magyarral, szeretnének egy közösségnek a tagjai lenni.

KREKITY Olga